

એક સમુદાય

નવલ કથા.

મટેપરીચો આલમરા

પ્રયોજક, અને પ્રકાશક

અંબાલાલ છગનલાલ બહેરા.

કીંમત રૂ. ૧ આનો.

પ્રકાશક,

ગોર અબ્બાલાલ હજીનવાલ ખંડેરા.

શીકા (સ્કે, વિદ્યુત-મહિલાંધર).

અમદાવાદ

૨૨ મલી કૉપીરાઈટ રાહ.

અમદાવાદ-શાહપુર નવી પોળમાં આવેલા

શ્રી પ્રજાહિતાર્થે મુદ્રાલય પ્રેસમાં પટેલ.

ડાહ્યાભાઈ દલપતરામે છાપી.

આવૃત્તી ૧ લી. પ્રત ૬૨૫.

સંવત ૧૯૭૫. સને ૧૯૧૯.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાપીરાશિદ ગિમાગ]

અનુક્રમાંક. ૨૨૮૭ વર્ગાક

પુસ્તકનું નામ ૫૨૫૨૭૨૦૧ પ્રાજ્ઞા

વિષય દે : ૩

હરભટ્ટનું પરાક્રમ.

હરભયસ્કુ નામે એક ગામ હતું. ત્યાં હરભટ્ટ કરીને એક બ્રાહ્મણ રહેતો હતો. હરભટ્ટ શાસ્ત્ર સમંધી માહિતી ધરાવતો હતો. અટલે તે ગામનો ગૌર હતો. આ કારણથી આજુ બાજુના ગામોમાં જ્યારે કાંઈ કોઈને ધર્મ સમંધી કીયાની જરૂર પડતી ત્યારે તે ગામવાળાઓ હરભટ્ટને બોલાવતા. અને કોઈ ગામમાં વાંધો પડતો ત્યારે તે ચુકાદો હરભટ્ટજ આપતો. આ કારણથી તેની શાખાંવધી હતી અને ગૌરનું નામ ધારણ કર્યું હતું. હવે એવું બન્યું કે એજ ગામમાં રહેનારા એક માણસનું નામના બ્રાહ્મણે પોતાની રાંડેલી સાળી હરખી જોડે અણધરતો વ્યવહાર કર્યો. આથી હરખીને હમેલ રહ્યા અને તે ફજેતો

દાખી દેવા તેણીએ ધણા પ્રયત્નો કર્યાં. તોપણ
કાંઈ ઉપાય લાગ્યો નહીં હેવટે હરખીને એક
છોકરો જન્મ્યો. આ કારણથી ગામ લોકોએ
ગુસ્સે થઈ હરખીને નાતબહાર મુકવી એમ ઠ-
રાવ કર્યો. તો ખીજાએને એ વાત પસંદ પડી
નહી—અને માણુ ભદ્રને નાત બહાર મુકવો જો-
ઈએ. એમ ધણા વિવાદ થયો પણ કાંઈ નિર્ણય
થઈ શક્યો નહિ. હેવટે હરામચસ્કેથી પેલા
હરખદ મહરાજને ખેલાવ્યો. અને આ કામ
સમઁધી ચુકાદાની હકીકત પુછી ત્યાં હરખદે
લોકોને સમજાવી એમ કહ્યું જે બાઈઓ, એતો
ઈશ્વરના ધરનો ખેલ છે. અને એમાં હરખી-
તથા માણુભદ્ર કાંઈએ દોશીત ઠરતાં નથી. દુ-
નિયામાં ધણા બનાવો એમ બન્યા જાય છે.
માટે કોઈને ન્યાત બહાર મુકવું એ બ્યાજખી
નથી. આ ચુકાદાથી ગામ લોકોએ ખુશી થઈ
હરખદને એક ખેતર બક્ષીસમાં અપાવ્યું. અને
તેને ગામનો આગેવાન ઠરાવ્યો.

માણુભટ્ટ અને હરખી,

દીલદાર યાર છેતાસે નયના
લગાય મેરી જાન?

વખત આગળ ચાલ્યો એ પછી થોડા દી-
વસમાંનો હરભટ્ટનો એકનો એક દીકરો સુર-
જરામ પોતાની ૨૦ વરસની ભર જુવાન ઉ-
મ્મરમાં મરી ગયો. આથી બાપડા હરભટ્ટના
દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ કારણ છોકરો ૧૫
વરસની વિધવા મૂકી મરી ગયો હતો. આ
ધણુજ કઠંગુ મરણ થયું હતું કારણ ધરડા કહી
ગયા છે કે, “ બોમીસેજ જોગ તો મીયાં ધોર
જોગ ” એવો બનાવ બન્યો હતો. આથી બી
ચારો હરભટ્ટ પશ્ચાતાપ કરતો પોતે વખત ક-
હાડતો હતો. ઘડીમાં વહુ સખંધી બળાપો
કરતો-તો ઘડીમાં પોતાનો પાછલો ભવ કેવી
રીતે જશે એ સખંધી વિચાર કરતો. હરભટ્ટની
સ્ત્રી મરી ગઈ હતી એટલે-વહુ રોટલો કરી
આપતી તે ખાઈને ગામની પંચાતોમાં ચાલ્યો
જતો, વળી બે ચાર માસ પોતાની આજુ
બાજુની સગી વિધવાઓને પણ બોલાવતો
એનાં આચરણ સખંધી ધરમાં પ્રખ્યાતી થઈ

જવાથી વહુ વિવાય તેને ઘેર કોઇ રહેતું ન-
હોતું એટલે હરભટ અને વહુ ખંને એકલાં
રહેતાં વહુનું નામ નંદકુવર હતું.

એક વખત એવું બન્યું કે, વહુ સસરો
સંજે ખાઈ રહ્યા પછી કબીળના આગત્રા
પાછલા બર સમંધી બળાત કરતાં. ખંને
એકલાં હતાં એટલે એ વખત માડો સંજોગ
બની ગયો. વળી તેઓએ આ કામથી છુટાં
રહેવું એમ પ્રતિજ્ઞા લીધી તો પાછાં બીજે વ-
ખત તેમનાં મન થોમતાં નહિ એમ એક બી-
જની શરમ તુટી ગયા પછી થોડા દહાડા
એમજ ચાલ્યું. વહુ સસરાને શિખાનણ આ-
પતી તો સસરો વહુને ડહાપણની વાત સમ-
જાવતો તોવળી પોતાની જુરી હવસને છોડતાં
નહિ એ પછી બે ત્રણ દીવસમાંતો હરભટને
તેડેના ગામના વિજ્ઞ પડ્યા નામના બ્રાહ્મણ-
ના ઘરનું તેહુ આવ્યું. તેથી હરભટ તે ગામ

નંદકુંવર

ચાલ્યો ગયો. વિષ્ણુ પંડ્યાએ પોતાના છોક-
 ને ભણાવવા અને શાસ્ત્ર સખંધી માહિતી આ-
 પવા હરભટ્ટને બોલાવ્યો હતો. પાંચ છ માસ
 હરભટ્ટ ત્યાં રહ્યો અને છોકરો ભણી રહ્યા પ-
 છી વિષ્ણુ પંડ્યાએ હરભટ્ટને સારી બક્ષીસ
 આપી તેના ગામ વિદાય કાઢ્યો, આ તરફ તે-
 ની વહુ નંદકુવર ગર્ભવતી થઇ. અને થતી
 ફજેતી ઢાંઙી દેવાને તેણીએ ધણાજ ' પ્રયત્નો
 કામે લગાડ્યા. ધુપ દોરા કરાવ્યા. એક બે
 વાધરણોને બોલાવીને કામ લીધાં. હજીમડી-
 એને પૈસા આપી દવા ખાધી. તેપણ કંઈ
 ઉપાયો લાગ્યા નહી. હરભટ્ટ પોતાને ઘેર આ-
 વ્યો. અને રાતના જમી પરવારી ગામની બેગી
 થયેલી પંચાતોના ચુકાદા આપવા બહાર ચા-
 લ્યો ગયો. એ પછી મોડી રાત્રે ઘેર આવ્યો
 તેપણ તેનું મન ચોક્કસ નહિ. ધણી દી-
 વસના વિયોગથી પાછું વહુને મળવા તેનું મન

ઉથલ પાથલ થઇ ગયું. ધીમે રહીને નંદકુંવરના ખીજાના આગળ ગયો. એ ઉપરથી વહુ સમજી ગઇ અને સસરાને કહેવા લાગી. “હે નંદકુંવર સસરા તેં આશું કર્યું?” “જો જો હું તને એક છાતી વાત કહું” એ પછી હરભટ્ટ પૂછવા લાગ્યો, અલીનંદી ! એમ કેમ ? વળી શું થઇ ગયું ?

નંદકુંવર કહેવા લાગી હે મૂર્ખ સસરા તેં તો ધણજી ખરામ કર્યું છે. હવે ફરજીતો વખત આવી લાગ્યો છે. મેં તને ધણીવાર વાર્યો. અને ના કહ્યા છતાં તેં આ કામ કર્યું. મારે હવેતો પેટ વધી જાય છે. મેં ધણી કિપાયો કામે લગાડ્યા તોપણ ખંડુ ફાગટ ગયું છે. જો કાંઈપણ છોકરું થશે અને લોકો પૂછ પરછ કરશે તો હું ખુલ્લે ખુલ્લું તારું નામ લઇશ. એ પછી હરભટ્ટે કહ્યું કે:-અલી નંદી ? જો “નામ લઇશ મારું, તો નાક વઢાશે તારું”

પંખી લોકો તારાજ ઉપર વચન દરશે કે રાંડે
સસરા સાથે આ શું કર્યું. રાંડ લુચી ખરાબ
નીકળી એમાં મારેશું નંદી, એમાં તાર નાક
જશે. અને લોક શીટકાર તને કરશે.

માટે એક યુક્તિ એવી છે કે માર નામ
ન લેતાં ગામના પટેલનુજ નામ લેજે એટલે
તે ગામનો આગેવાન છે. માટે શરમના લીધે
લોક પીછેડો કરી દેશે. નંદકુંવરના જણવાનો
વખત પુરો થઇ ગયો. એટલે પેટનો ચડાવ
જોઇ. કેટલીક સ્ત્રિઓએ તેને પુછ્યું. ચલી
નંદી આશું થયું ? ત્યારે નંદકુંવરે ગામના પ-
ટેલનુ નામ લીધું. આ વાત પટેલના કાને ગઇ
તેથી પટેલે ગામના લોકોને ભેગા કર્યા હરમદ-
ની વહુ નંદકુંવરે પણ પોતાની એક બે બેન પ-
ણીઓને પટેલ વિરુદ્ધ સાક્ષી આપવા તૈયાર રા-
ખી હતી તેમાં પટેલની સાક્ષીમાંતો એક બે
જણુજ હતા, પહેલાં હરમદની સાક્ષી લેવાઇ
ત્યારે હ.મદે જણાવ્યું જે, હું તો તે દીવસથી

ઝહાર ગામડે ફરતો હતો. પણ લુચ્ચા પટેલે મારા ઘરમાં આવી આ કામ કીધું છે.

એ પછી નંદકુવરે કહ્યું કે, મારો સસરો જોડેના મામતા ત્રિષ્ણુરામ બ્રાહ્મણને ત્યાં ગયા હતા. એ વખત લાગ જોઈ પટેલ મારે ઘેર આવતો અને મારા ના કહ્યા છતાં મને જુલમથી આ કામ લેતો તો પણ શરમને લીધે હું બોલી શકી નહીં.

એ પછી નંદકુવરની એનપણીઓએ પણ નંદકુવરને મળતીજ જુમાની આપી તેમાં નંદકુવરની એક સગીએતો એણે કહ્યું જો પટેલ વાત કરતાં મેં નજરો નજર જોયો છે. એક ત્રીજી સ્ત્રીએ કહ્યું કે, પટેલ એક દહાડો તેનો ઘરમાં જઈ જુલમ કરતો હતો. કારણ એ સ્ત્રીના બાળીને એક દીવસ પટેલે સરકારી કામે વેડ કરાવી હતી. એટલે આ સ્ત્રીએ પટેલ । ત્રિશ્ણુ સાક્ષી પુરી હતી. વળી બીજા એ ચાર મા-

જુએ કે જમને પટેલે દંડ કર્યા હતા. તેમણે પણ પટેલના વિરુદ્ધ સાક્ષીઓ આપી હતી. કારણ પટેલ ગામનો આગેવાન તેમ પોલીસ પટેલ હતા એટલે ધણા લોકોને તે મારતો દંડ કરતો અથવા વેઠમાં તગડતો આવા બનાવનો લાગ જોઈ ધણા લોકોએ એના વિરુદ્ધ સાક્ષી પુરી હતી.

ફક્ત પટેલની તરફથી પોતાની સાક્ષીમાં એક બે માણસો હતા એટલે તેમની જુબાની બનાબર ગણાઈ નહી. પંચે વધુમતે કામ લઈ પટેલને લુચ્ચો ઠગાવ્યો અને તેને પટેલ પણા-માંથી બાતલકરી. હરમદને ગામનો આગેવાન ઠગાવ્યો. એ પછી હરમદને કેટલાંક વર્ષાસન ખાંધી આપ્યાં.

એ પછી દરરોજ સહવારના પહોરમાં એક તુરી હાથમાં સારંગી લઈ નીચેનું પદ હરમદ ના ઘર આગળ આવીને ગાઈ જતો.

હરભદ્રના

ન્યાયની

ત્રણાડી.

હરભદ્ર.

સારંગીમાં ગવાતું પદ.

હરભટ્ટ કાકા ગામના બાપારે,
હરામ ચશ્કીના બાપાજી;
રીરીરી ઇઇઇ . ઇ- ૧

જેજે કાકા ભૂલતાનાજી
તમેછો તૂરીનાં બાપને માજી
તમે હતા ગોરખપૂરના કારભારી
ત્યારે આપીતી એક બંડી સારી
સારી—સારી—સારી. ૨

ઇઇઇ— ઇઇઇ— હીહીહી
નંદકુંવરબા . બહારતો આવો
આ તૂરીને કાંઈ આપી જાઓ
બા બા બાજી !
ઇઇઇ ઇઇઇ ઇઇઇ ૩

